

ВІДГУК

офиційного опонента на дисертацію ЧЕРНИШ Оксани Андріївни “Медіажанр “слово редактора”: лінгвостилістичний та лінгвокомунікативний аспекти (на матеріалі сучасних англомовних глянцевих журналів)”, представлена на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Почну з того, що скажу наступне: отримавши дисертацію Оксани Андріївни Черниш на рецензування, я відчула деякий сумнів відносно теми роботи, вбачаючи в “Слові редактора” лише рубрику, співставну в цілому з масмедійним дискурсом. Але заглиблюючись у зміст роботи, цей сумнів зникав зожною прочитаною сторінкою. Дисертантка досить аргументовано доводила право на існування такого окремого медіажанру, як “слово редактора”. У Вступі й надалі впродовж усієї роботи про це свідчили численні посилання авторки на праці вітчизняних та зарубіжних дослідників в цій галузі науки, і мушу сказати, що представлена в дисертації бібліографія досить солідна, яка відображає роботи провідних учених світу. Отже, тепер моїм завданням було віднайти новизну рецензованої дисертації.

Як ми знаємо, жанрологія сьогодні знаходиться у фокусі уваги науковців, яким у свій час був інтерес до мовленнєвих актів. Це тому, що список і тих, і інших залишається відкритим, з'являються роботи з аналізу все нових і нових жанрів і не лише в лінгвістиці, але й в інтердисциплінарному просторі та різних видах мистецтва. Жанр у числі категорій мовлення і мовленнєвої взаємодії є надзвичайно дискусійним в плані ідентифікації та властивих йому ознак. Існує декілька підходів до розуміння, що таке жанр. Це структурно-семантичний підхід, розуміння жанру як мовленнєвої події, як типу дискурсу та як регістру мовлення, під яким розуміється функціональний варіант мови, контекстуальна категорія співвіднесення лінгвальних та ситуативних ознак, утворених культурно-зумовленим типом спілкування та взаємовідношень між комунікантами. Авторка дисертації обрала перший підхід – структурно-семантичний, який в цілому є **комплексним**, оскільки охоплює названі інші, з наголосом на композиційно-формальному аспекті. Медіажанр “слово редактора” авторка розглядає як такий, що реалізується через мовленнєвий регистр (хоча сама вона не вживає цей термін в дисертації), а той в свою чергу – через мову.

Наша дисертантка окрім цих напрямів у роботі зробила спробу розглянути категорію медіажанру та засобів його вираження у конкретному типі, а саме в жанрі “слово редактора” з позицій жанрології та дискурсивної лінгвістики і виконала це на матеріалі англомовного масмедійного дискурсу п'ятьох глянцевих журналів *Cosmopolitan*, *Elle*, *Glamour*, *Marie Claire* та *Vogue*, чого до неї в Україні не було зроблено, і в цьому полягає **новизна** дослідження. Новизна рецензованої роботи зумовлена, перш за все, тим фактом, що увага дисертантки зосереджена не на окремих аспектах досліджуваного явища, а на комплексному аналізі його мовних особливостей,

змістової та структурно-композиційної побудови названих журналів з виявленням їх інваріантних та варіативних ознак. В цій роботі *вперше* виокремлено тип медіажанру “слово редактора”, розглянутого в межах сучасної функціонально-дискурсивної парадигми, та наведено його визначення. Новизна дослідження полягає також у встановленні: а) співвідносних текстових категорій *автора* (в нашому випадку *редактора*) як творця тексту “Слово редактора”, *образу автора* (що виявляється через фігуру автора як *наратора*) та *читачів “Слова”*, з якими автор-редактор веде інформаційно-емоційний діалог; б) класифікації базових і похідних вербальних та невербальних засобів спілкування, в) визначенні авторської стратегії і тактик спілкування з читачем та г) співвіднесенні специфіки аналізованого жанру з фреймовим знанням стандартизованого масмедійного жанру. Новою є також розроблена авторкою дисертації методика верифікації жанрових характеристик авторських текстів “Слова”, представлених редакторами жіночих глянцевих журналів з метою виявити характерні ознаки їхнього ідіостилю. Як бачимо, новаторський характер рецензованої роботи зумовлений, перш за все, новизною **об’єкта та предмета** дослідження, новим підходом до вирішення проблеми дослідження шляхом вирішення низки поставлених конкретних завдань, розв’язання яких передбачало досягнення основної мети і з якими авторка успішно впоралася. Перш за все, на матеріалі англомовного художньо-публістичного тексту медіажанра “слово редактора” здійснено аналіз його жанрово-дискурсивної специфіки, виявлено стратегії і тактики спілкування з жіночою аудиторією, встановлено ролі риторичних засобів, які роблять дискурс “Слова” лаконічним, емоційним, переконливо довірливим і оригінальним для читача. Без сумніву, диференціація дослідницею ознак тексту “Слово редактора”, їх ідентифікація й типізація сприятиме встановленню жанрових стандартів медійного дискурсу, про що чітко свідчить рецензована робота.

Той шлях, який обрала дисертанка, без сумніву, дозволяє вважати її роботу не просто новою, а й **актуально-корисною**: ця робота орієнтована на отримання відповідей в нашу епоху коп’ютеризації та реклами, яка нав’язує нам сучасні форми мовленнєвої інтеракції, жанри і стилі спілкування. Актуальності темі додає її зв’язок з держбюджетною темою “Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови”, що розробляється кафедрою англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка. Більш конкретно, **актуальність** цього дисертаційного дослідження визначається спрямуванням на подальшу розробку риторичних засобів в межах обраного медіажанру й можливості вирішення таким чином окремих теоретичних проблем в галузі дискурсознавства, прагмариторики та жанрології, що робить дисертацію Черниш О.А. **теоретично значущою**.

Позитивним в роботі вбачається ретельна розбудова поняття масмедійного жанру, встановленні його складників, розробці категоріального апарату процесу його породження на етапах *авторський задум - процес – результат*, що безсумнівно сприяє подальшому розвитку стилістики

англійської мови, лінгвістики та інтерпретації тексту, теорії дискурсу, прагмалінгвістики та психолінгвістики, і особливо розділів, що вивчають метакомунікацію – рівня, який регулює увагу і контакт з адресатом, формує психологічно комфортні, близькі міжособистісні відносини.

Аналіз медіажанру “слово редактора” як процесу та результату ще раз доводить складність внутрішньої динаміки спілкування, досягнення взаєморозуміння, зміни установок, ціннісних орієнтацій мовної особистості тощо. Досліджений авторкою жанр розвиває наші уялення про діалектику мовної системи і мовленнєвої діяльності, взаємозв’язку об’єктивного і суб’єктивного, механізми творення індивідуального авторського стилю.

Спробую перерахувати досягнуті авторкою результати роботи шляхом короткого структурно-композиційного розгляду дисертації, де вони ретельно описані й узагальнені, але, перш ніж перейти до загальної композиції дисертації, підкреслю її логічну побудову, яка дозволила прослідкувати розвиток міркувань авторки і створила зручність в роботі з матеріалом.

Так, у **Вступі** обґрунтовується об’єкт, предмет і актуальність дослідження. В ньому йдеться про основні завдання в роботі, підкреслюється наукова новизна, теоретичне й практичне значення запропонованого дослідження, сформульовано положення, винесені на захист, відмічено апробацію результатів роботи на засіданнях кафедри, де виконувалась робота, виступах на 14 наукових конференціях, в 15 одноосібних публікаціях на тему дисертації та в розділі “Лінгвістична жанрологія” колективної монографії “Сучасні лінгвістичні студії”, окреслено структурно-композиційний зміст роботи. То ж розглянемо структуру і зміст роботи детальніше в трьох розділах дисертації.

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним зasadам вивчення медіажанру “слово редактора” англомовного мас-медійного журналнього дискурсу, в якому чітко пояснюється теоретико-методологічна база проблеми дослідження, схарактеризовано основні поняття, пов’язані з темою дисертації. Він являє собою солідний теоретико-фактологічний фундамент, на якому потім вибудовуються основні розділи дисертації. Тут, окрім теоретичних зasad дослідження, зроблено огляд комунікативно-функціональної парадигми, в межах якої виконано цю роботу. Спираючись на численні праці провідних науковців з дискурсології та жанрології, дисертантка наполегливо доводить своє розуміння медіажанру “слово редактора”, виділяє низку його характерних ознак, в результаті чого дає його чітке визначення (с. 23, 45). Досить правильним і філологічно грамотним виглядає стиль викладу авторкою змісту, яка в своїх міркуваннях та узагальненнях спирається на об’ємний і різноманітний автентичний матеріал. Крок за кроком, логічно й послідовно авторка доводить специфічність жанру “слово редактора”, притаманного кожному з авторів цього жанра, виокремлюючи його лексико-семантичні та структурні ознаки, за якими тексти авторів відрізняються один від одного.

Особливим надбанням О.А.Черниш можна вважати виокремлення нею основних одиниць аналізу дискурсивної організації художнього викладу

“слова редактора”, а саме засобів вербалізації процесу солідаризації й довіри до читача, маркерів просторового та часового дейксису, лексико-семантичних, синтаксичних, візуальних та графічних засобів виразності, а також авторського коментарю, часто супроводжуючи його світлинами зі свого приватного й публічного життя як засобу інтимізації спілкування з читачем. Цим та іншим питанням авторського індивідуально-суб'єктивного викладу присвячено **другий** розділ дисертації. Тут дисерантка вміло й наполегливо доводить, що печать індивідуальності, властива кожному з п'яти редакторів жіночих журналів, підкреслює універсальну модель взаємодії автора тексту з віртуальним адресатом.

Третій розділ роботи відповідно присвячено розгляду інваріантних та варіативних ознак медіажанру “слово редактора”, базовій стратегії самопрезентації мовця-редактора й тактикам, які реалізують дану стратегію в дискурсі редактора вербально й невербально, прямо й опосередковано. Дослідниця за допомогою коефіцієнта ймовірності дуже старанно й скрупульзно аналізує ідіолект кожного мовця-редактора в комунікативно-функціональному аспекті, користуючись при цьому чітким термінологічним апаратом лінгвостатистичної верифікації комунікативних характеристик медіажанру “слово редактора”.

Заслуговує на увагу мова авторки. В ній практично немає змістових збоїв. Формульовання чіткі. Термінологічний апарат не переобтяжений, раціонально виважений. Такий підхід робить дисертацію досить легкою для сприймання, хоча ми добре розуміємо, яких зусиль коштує авторові наукової праці легка мова викладу. Об'єктивності роботі додає вміння О.А.Черниш завжди доречно й мотивовано цитувати праці вчених, тим самим надаючи їм публічного значення. В зв'язку з цим процитую Дж.Свейлза, авторитета в галузі дослідження наукового жанру, який закликав пам'ятати, що “citing the work of others is a private process but with a public face”.

Робота має **практичну цінність**, яка полягає у можливості використання її основних положень та результатів у курсах зі стилістичної семасіології, теорії мовленнєвої комунікації, дискурсології, жанрології й, що особливо важливо, у визначенні характерних ознак ідіолекту автора за допомогою розробленої методики обчислення коефіцієнта вірогідності ”хі-квадрат” стосовно адресантно-адресатних відносин у текстах масмедійного жанру.

В цілому, аналіз матеріалу, зробленого через призму власних спостережень і отриманих результатів, робить це дослідження легким для читання. Цьому також сприяє застосування авторкою таблиць і схем. Завдяки уточненню результатів аналізу, вони суттєво підвищують інформативність усієї роботи.

Від схвальної частини відгуку перейду до **критичної**, яка містить зауваження і питання, але вони не численні.

Питання:

Моє перше питання стосується визначення дискурсу, яке зроблено виключно в соціологічному аспекті (с. 18), а де його лінгвістичний аспект?

Друге питання пов'язане з першим і стосується поняття дискурс-аналізу. На с. 19-20 маємо “стрибки” від дискурсу до дискурс-аналізу без чіткого визначення кожного. Так в чому ж полягає сутність дискурс-аналізу?

Зауваження:

1. На с.56 читаємо, що комунікативні тактики як мінімальні одиниці мовленнєвих дій, покликані забезпечити здійснення комунікативної стратегії та розгортання мовленнєвого жанру. Це не зовсім коректно сказано, оскільки мінімальними одиницями мовленнєвих дій є мовленнєві акти, а тактики – це прийоми, лінія поведінки, яку обирають співрозмовники в процесі інтеракції. До того ж не цілком зрозуміло, що має на увазі дисертантка, говорячи про “розгортання мовленнєвого жанру”.
2. В роботі зустрічаються випадки невідповідності змісту аналізованих прикладів назвам тактик, з якими він співвідноситься. Так, на с. 170 йдеться про застосування редакторами окремих журналів тактики дистанціювання, з чим важко погодитись, оскільки приклад тексту ”слова редактора” цього не стверджує. В мене взагалі викликає сумнів сама назва тактики – дистанціювання, що означає ‘відсторонення’ від читача, в той час як основна стратегія “слова редактора”, а отже й тактик, що її реалізують, це – зближення, завоювання прихильності читача. Те саме стосується назви *тактики штучного підвищення ступеня об'єктивності інформації*, яка, судячи з прикладів, є радше тактикою мовця по мінімізації свого іміджу й максималізації іміджу співрозмовника, що є проявом Принципу Ввічливості у спілкуванні.
3. На с.111-112 маємо низку прикладів, в яких вжито такий могутній прийом експресивного синтаксиса, як парцеляція, коли маємо розщеплення однієї синтаксичної структури – речення – на два і більше інтонаційно ізольовані комунікативні сегменти, відокремлені зазвичай крапкою, але які є фразами одного висловлення. На жаль, дисертантка сплутала парцеляцію з еліпсисом і замість парцельованих слів і фраз у поясненні маємо еліптичні речення.
4. Слова *висловлення* й *висловлювання*, *утворення* й *створення* є паронімами, які легко сплутати, що ми й спостерігаємо на сторінках роботи (с. 34, 82).
5. У тексті дисертації трапляються стилістичні (с. 7, 10, 13, 15, 16, 23, 24, 32, 35, 54, 58, 136, 137, 139), орфографічні (с.13, 21, 54, 59, 66, 83, 117) та пунктуаційні (с. 34, 40, 53, 110, 142)ogrіхи.

Наочанок додам, що викладені зауваження ніяк не псують позитивне враження від роботи. Дисертацію Оксани Андріївни Черниш вважаю самостійною оригінальною завершеною працею, висновки і твердження якої не викликають жодних сумнівів. В роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну проблему дослідження і можуть сприяти розвитку вище зазначених галузей науки.

Робота відповідає вимогам “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння звання старшого наукового співробітника”, затверженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської
філології та філософії мови
імені професора О.М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного
університету

12.01.2016

Т.Д. Чхетіані

